

In Vlaanderen wordt niet gekozen voor centrale NT2 toetsen. Er moet dus meer ingezet worden op de bevordering en verspreiding van de deskundigheid om goede evaluatie-instrumenten te maken en af te nemen. Dit is zeker geen slechte keuze. Het nadenken over evaluatie en de te evalueren doelstellingen maakt van de docenten niet alleen betere evaluatoren maar ook betere lesgevers *tout court*. Op die manier wil de Evaluatheek NT2 bijdragen tot een goede les- en evaluatiepraktijk die erop gericht is het beste uit onze cursisten naar boven te halen.

Ronde 8

Een pleidooi voor chaotisch NT2-onderwijs

Joop Wammes

Hogeschool Inholland, afd. NT2, Diemen

joop.wammes@inholland.nl

Tijdens deze sessie staan de verschillen centraal tussen – wat ik zal noemen – de lineaire vs. chaotische Nt2-methodologie. De lineaire benadering heeft een rijke historie. Een stap-na-stap aanpak is kenmerkend. Een ander kenmerk is een op taalniveaus gebaseerde onderwijsorganisatie. De indeling wordt dan meestal gebaseerd op is op niveautoetsen²⁰. Bij grotere Nt2-afdelingen (een afdeling met schakelklassen, inburgeringsonderwijs of eerste onthaal)²¹ moet dan gedacht worden aan een onderwijsorganisatie, waarin een klas bestaat uit leerlingen van vergelijkbaar niveau. Is er sprake van slechts 1 of 2 Nt2-klassen, dan zal het gaan om het werken van qua taalniveau homogene groepen binnen de klas.

Daar staat tegenover dat de begrippen ‘taakgericht’, ‘taalcompetenties’ en ‘buitenschools leren’ steeds vaker worden gehoord, welke noties min of meer gekoppeld kunnen worden aan ‘non-lineair’ of ‘chaotisch’ Nt2-onderwijs. Ik gebruik overigens de term ‘chaotisch’ zonder negatieve connotatie. Het doel van mijn interactieve presentatie is de verschillen tussen de lineaire en chaotische benadering duidelijk te maken aan

²⁰ Een uitvoerige beschouwing over Nt2-toetsen wordt in deze stroom gegeven door Matthias Vienne m.b.t. de Evaluatheek Nt2.

²¹ De termen ‘schakelklassen’ (internationale schakelklassen) is een in Nederland gangbaar begrip. Het gaat om leerlingen vanaf 12 jaar (beginners), die gedurende 1 jaar voorbereid worden op het volgen van regulier onderwijs. Ook wordt de term gebruikt voor buitenlandse aspirant-studenten van het Hoger Onderwijs, die zich op soortgelijke wijze dienen te voor te bereiden (zie stroom ‘Hoger Onderwijs’). De term ‘inburgeraars’ verwijst naar het onderwijs van volwassen nieuwkomers, uitgevoerd krachtens het Deltaplan Inburgering van het kabinet. De term ‘eerste onthaal’ verwijst naar beginnersonderwijs in Vlaanderen.

de hand van het bespreken van enkele aspecten. Na deze beschouwing volgen enkele opdrachten, waarvan er één thuis wordt gemaakt (buitenschools leren: 'teach as you preach'). Ik hoop dat mijn vergelijkende sessie-inhoud leidt tot een fundamentele discussie over de Nt2-methodologie.

Lineair perspectief

De lineaire benadering kwam niet uit de lucht vallen. Eeuwenlang domineerde in de filosofie en wetenschappelijk onderzoek de lineaire beschrijving van de wereld om ons heen. De Wetten van Newton zijn voorbeelden van denken in 'oorzaak-gevolg'-termen binnen de fysica. Ook de gedragswetenschappen zijn gebaseerd op het beschrijven van de invloed van een variabele (de oorzaak) op het menselijke gedrag (het gevolg). Nog maar enkele decennia geleden waren de Chomskianen²² naarstig op zoek naar de ontdekking van een natuurlijke, universalistische en dus lineaire ordening van taalverwerking. Het doel van de hierboven genoemde onderzoeken is duidelijk: lineaire analyse leidt uiteindelijk tot een ordelijk begrip van ons leven.

De 'wat eerst komt, komt eerst' - gedachte heeft ook zijn weg gevonden naar het Nt2-onderwijs (via het onderwijs in *Moderne Vreemde Talen*). Een voorbeeld hiervan is het onderwijzen van de Nederlandse grammatica. Regelmatige werkwoordsvervoeging in de o.t.t. komt voor complexere vormen (b.v. die van hulpwerkwoorden in de o.t.t., of onregelmatige vormen in de o.v.t.). Eenvoudige hoofdzinnen met een normale onderwerp-persoonsvorm ordening worden aangeboden voor de inversie (b.v. in een vraag). Eenvoudige hoofdzinnen worden behandeld voor de introductie van zinsopbouw met een bijzin. Op vergelijkende wijze wordt de woordenschat aangeleerd: korte, hoogstfrequente, concrete en direct toepasbare woorden (b.v. 'winkel') komen voor minder frequente en minder concrete woorden (b.v. 'prijzvergelijking'). Stap-na-stap wordt de cursus dan moeilijker, conform de principes van een lineaire opbouw.

Zonder twijfel heeft de lineaire benadering voordelen als je de taalvaardigheden apart onderwijst (b.v.: als modules 'uitspraak'²³, 'grammatica' e.d.). Maar een duidelijk manco wordt zichtbaar als het geleerde wordt samengebracht in de realistische taalbeheersing van alledag. Er is vaak sprake van 'transferproblemen', en de leerkracht verliest controle over het verdere leerproces.

²² Gebaseerd op Noam Chomsky's claim, dat de verwerving van een taal een universele volgorde doorloopt.

²³ Binnen de stroom 'taalbeschouwing' analyseert Marc van Oostendorp de zin en onzin van uitspraak-onderwijs.

Terug naar de wetenschap

En dat brengt ons naar de crisis in het lineaire denken. Filosofen en fysici bekritisieren meer en meer de lineaire ordening in de wetenschap. Het beschrijven van een oorzaak-gevolg relatie of een ander lineair verband wordt als te simpel en onwerkelijk gezien. In het dagelijkse leven zien we alleen open, chaotische, non-lineaire patronen.²⁴

Ordening ontstaat spontaan uit een chaotische situatie door zelforganisatie. Wat chaotisch alledaags gedrag lijkt te zijn is in werkelijkheid een perfect systeem om ordening aan te brengen. Een voorbeeld hiervan is de flexibele wijze waarop de hersenen hun werk doen: het is juist de chaotische werkwijze van de hersenen die ons mentale rust brengt.

Ook binnen de fysica wordt de lineaire benadering meer en meer verlaten, conform de principes van de zgn. 'Chaos Theorie'. Dit omdat lineaire 'wetten' vaak alleen in laboratoriumsituaties, ontdaan van de werkelijkheid, zichtbaar zijn. De werkelijkheid is echter chaotisch: de vorm van de wolken, de golfbewegingen op zee, het bewegen van een blad aan een boom: dat is de echte werkelijkheid, niet te verklaren met simpele wetten.

Ook binnen de taalwetenschappen is het akelig stil geworden m.b.t. het vinden van de universalistische stap-na-stap ordening van taalverwerving. Menselijke verwerving blijkt toch complexer in elkaar te steken.

Terug naar nt2-didactiek: het chaotische perspectief

Hetzelfde geldt voor het Nt2-onderwijs. Hoewel de onderwezen onderdelen vaak gepland zijn op een volstrekt logische wijze ontstaan er twee problemen:

1. Het daadwerkelijke leerproces van de Nt2-leerling 'volgt' niet de ordening van de onderwezen onderdelen. Er ligt een probleem m.b.t. de transfer van het aangeboden voor.
2. Lineaire ordening neemt veel te veel tijd in belang, het vertraagt zelfs het leren. De lineaire benadering pakt niet genoeg uit, omdat de werkwijze te kunstmatig is. Daarom moet m.i. de Nt2-methodologie heroverwogen worden.

Taakgerichte onderwijs, dat duidelijk opgang maakt, kan een goede basis zijn van chaotisch Nt2-onderwijs. Dit omdat een 'taak' meer mogelijkheden biedt realistisch onderwijs te verzorgen. Een taak is uitdagend, omdat het leidt tot multi-informatieverwerking en onderlinge interactie om de taak te volbrengen. Het is dan wel zaak dat

²⁴ "Reductionism breaks things into parts and attempts to deal with each part of isolation (...). It has struggled primarily because it misunderstands the nature of human beings (yet it remains a dominant wisdom)." (FLOOD:6)

de taak 'taalrijk' is, uit de werkelijkheid ontleend is, genoeg mogelijkheden biedt tot interactie, en voor elk taalniveau iets te bieden heeft.²⁵ Ik zal tijdens de sessie een voorbeeld geven, en ik hoop dat u als 'huiswerk' zo'n taak uitwerkt.

Welke methode werkt het beste?

Ik weet het niet. Van nabij maak ik mee dat studenten van een full time Nt2-cursus voor aspirant-studenten van het Hoger Onderwijs een jaar nodig hebben om op gevorderd niveau te komen, d.w.z. toelaatbaar zijn voor deze onderwijsvorm.²⁶ Ik vraag me af of dat niet sneller kan. Het volgende dilemma leg ik u voor. Een eenige tweeling is afkomstig uit een ander land. Even intelligent en twaalf jaar oud. Eén van de jongens wordt geplaatst in een Internationale Schakelklas om gedurende één jaar talig voorbereid te worden op het reguliere onderwijs in de brugklas²⁷. De andere jongen gaat direct naar de brugklas, en volgt dus geen systematisch Nt2-onderwijs. Gewetensvraag is nu welke leerling het meeste Nederlands geleerd zal hebben. Het antwoord zou wel eens schokkend kunnen zijn voor eenieder die op professionele wijze Nt2 geeft op lineaire wijze....

Zoals hierboven gezegd is de organisatie van een Nt2-afdeling vooral gebaseerd op 'niveau-management'. M.b.v. fasetoetsen wordt de cursist geplaatst in een niveaugebonden klas, b.v. een klas met cursisten die 'beginner plus'²⁸ zijn. Het juiste (op leerfase gebaseerde) lesmateriaal wordt gebruikt, overeenkomstig de stap-na-stap-methode. Ik beschouw deze vorm van niveau-denken als één van de oorzaken van onvoldoende leersnelheid. Met een min of meer homogene niveaugroep missen we de 'betere' cursisten, die inspirerend kunnen werken op de anderen. Door de afwezigheid van deze cursisten zinkt de groep weg in een moeras van 'underperformance'. En wat het erger maakt is dat de leraar het leertempo aan zijn cursisten aan zal passen, wat verder vertragend werkt.

Hoe dan wel?

Gesteld dat we de organisatie zo inrichten dat heterogeniteit als voordeel zien. In één klas zitten cursisten/leerlingen op beginners en 'lower intermediate'-niveau bij elkaar.

²⁵ Ik verwijs hierbij naar de openingslezing van Folkert Kuijken over de taalrijke school.

²⁶ In Nederland is het verplicht het Staatsexamen Nt2 niveau II volledig te behalen, anders is inschrijving aan hogeschool of universiteit onmogelijk. Studenten moeten aantonen dat ze qua taalcompetenties kunnen functioneren op B2/C1-niveau (niveaus conform het Common European Framework Of Reference).

²⁷ In Nederland het eerste jaar van het secundaire onderwijs.

²⁸ Ik denk hierbij aan cursisten die nog wel beginner zijn, maar het A1-niveau van het CEF gepasseerd zijn.

Het is uitdrukkelijk de bedoeling dat bij de subgroepindeling binnen de klas ook heterogeen gegroepeerd wordt, volgens het 'Montessoriaanse' principe²⁹. Dat doen we niet zo maar, zoals hieronder zal blijken.³⁰

De taalrijke taak van de cursisten is dat ze een klassenfeest moeten organiseren. Elke groep installeert een voorzitter. Op een natuurlijke manier zal de cursist met de beste taalbeheersing gevraagd worden deze rol te vervullen. O.l.v. de voorzitter wordt opgesomd wat er zoal bij komt kijken. Te denken valt aan: 1. boodschappenlijst maken; 2. boodschappen doen; 3. uitnodigingen schrijven; 4. activiteiten bedenken en organiseren; 5. er moet gekookt worden (recepten lezen); 6. voor de klas bespreken wat de bedoeling is; 7. bij begin feest gasten verwelkomen (bij de deuropening); 8. welkomstwoord houden; 8. nabespreken. En vanzelfsprekend moet over dit alles vergaderd worden.

Op een natuurlijke manier zal de leerling met het laagste taalniveau de eenvoudigste taken toebedeeld krijgen, zoals het maken van een boodschappenlijst. Het maken van een schriftelijke uitnodiging is moeilijker. En het houden van een welkomsttoespraak vanzelfsprekend het moeilijkst. De cursisten met een hoger taalniveau verbeteren het werk van de cursisten van het lagere niveau, en dat is voor beide partijen leerzaam. Kortom, voor elke cursist is er iets te halen uit deze opdracht. Ik ben ervan overtuigd, dat deze werkwijze het leertempo flink zal verhogen. De docent wordt niet geacht te interveniëren (natuurlijk wel op het gebied van de orde). Wat cursisten doen, in welke volgorde en op welk niveau: dat is niet meer onder lineaire controle van de docent. Het zijn de cursisten zelf die hun taalbeheersing opbouwen, op eigen wijze, spontaan orde scheppend in de talige chaos van alledag.

Enkele beperkingen

Het heeft natuurlijk weinig zin een analfabete cursist te plaatsen in een groep met hoogopgeleide anderstaligen. En het heeft ook weinig zin een volkomen beginner te plaatsen in een groep met gevorderden. Daarom is het wel zinvol enige streaming aan te brengen. Ik denk hierbij aan het volgende:

1. Plaats beginnersniveau en 'lower intermediate' in één groep, en 'higher intermediate' en 'gevorderd' in een andere groep.
2. Plaats laagopgeleide cursisten in één groep, en (wat) hoger opgeleide cursisten in aan andere groep.

²⁹ Zet oudste en jongste kleuters bij elkaar in één tafelgroepje.

³⁰ "Addressing L2 classroom issues of social and power relations between learners will ensure that those with lower levels of L2 proficiency are not excluded from the classroom social community and supportive social interactions, with more proficient learners, interactions that can provide the less proficient learners with potentially beneficial L2 input." (MORRIS AND TARONE: 364)

3. Het kan best zin hebben 'tussendoor' een lineair opgebouwd onderdeel aan te bieden, al was het maar ter afwisseling.

Zou je de heterogeniteit te strikt doorvoeren, dan zal de opzet mislukken

De opdracht: analyse van de taak 'organiseer klassenfeest'

U krijgt een hand-out³¹ met daarin een systematisch overzicht van taalcompetenties. De opdracht is dat u in subgroepjes analyseert welke taalcompetenties op welk niveau 'getriggerd' worden. We bespreken daarna of de non-lineaire opdracht 'organiseer klassenfeest' inderdaad veel meer leergebieden aanraakt dan we gewend zijn. Deze opdracht is de kern van mijn presentatie.

Tot besluit

Ik heb voor- en nadelen van de lineaire en chaotische Nt2-methodologie met u besproken. Het is u natuurlijk wel duidelijk geworden, dat ik vind dat de chaotische werkwijze aantrekkelijke elementen bevat, zonder overigens een lineaire aanpak tekort te willen doen. Het is te stil op het gebied van de discussie over Nt2-methodologie. Er is nauwelijks sprake van methodestrijd, Die ontbrekende discussie is niet goed. Ik heb geprobeerd met deze interactieve presentatie een fundamentele discussie te ontlokken over de methodologie van ons vakgebied. Ik hoop een bijdrage te hebben kunnen leveren, het was althans wel mijn bedoeling.

En nu uw praktijk: 'huiswerkopdracht'

U krijgt 'huiswerk' mee. U ontwerpt een opdracht, al dan niet koppelbaar aan de reguliere Nt2-methode. Voor de uitvoering van de opdracht is het volgende nodig:

- stel heterogene subgroepjes vast;
- zorg voor een taalrijke en niet te korte opdracht, vergelijkbaar met 'organiseer klassenfeest';
- beschrijf welke taalcompetenties uit de hand out 'geprikkeld' worden.
- beschrijf hoe de opdracht is gegaan;
- geef uw eendoordeel over de 'chaotische' methode.

U kunt het werk opsturen naar bovenstaand email adres (zie begin). U krijgt hierop persoonlijk commentaar.

³¹ De hand-out is de bladzijde 'self-assessment' van het Milestone portfolio (p.10), Nederlandse versie. Zie verder 'verwijzingen'.

Literatuur

EU-Milestone. *Europees Taalportfolio*, pagina 10: Europees Raamwerk voor Self-Assessment.

www.eu-milestone.de/files/sites/eumilestone/dutch_elp_validated_03.pdf.

Flood, R.L.; *Rethinking the Fifth Discipline*; Routledge: '99.

Morris, F.A.; Tarone, E.E.; Impact of classroomdynamics on the effectiveness of recasts in second language learning; in: *Language Learning*, 53/2 ('03).

Robinson, P.; *Individual differences and instructional language learning*; John Benjamins Publishing Cie.; '02.